مجلۀ پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت
شمارۀ پیاپی ۷۰، بهار و تابستان، سال۱۴۰۲
Journal of research on Issues of Education
مقاله علمی پژوهشی
http://isoedmag.ir
Research Article

عنوان: عوامل مؤثر بر ارتباط معلم و دانش‌آموز از دیدگاه معلمان: یک مطالعۀ پدیدارشناسانه

مریم عنایتی شبکلایی[۱]، محمد باقری دادوکلایی[۲]

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی عوامل موثر بر ارتباط معلم و دانش آموز از دیدگاه معلمان طبق رویکرد پدیدارشناسانه می‌باشد. ارتباط کیفی و مطلوب بین معلم و دانش‌آموز صرفا یک کنش و واکنش ساده و یک جانبه نیست، بلکه تبادل دو سویه و کاملی است که در بستری از عوامل موثر بر آن شکل می‌گیرد و ساخته می‌شود. روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی می‌باشد. مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۲ نفر از معلمان مقطع ابتدایی(۷ زن و ۵ مرد) مدارس دولتی شهرستان ساری ناحیه۱ که به صورت هدفمند انتخاب شدند، در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ انجام شد. بر مبنای یافته های این مطالعه، سه عامل ویژگی های معلم، ویژگی های دانش آموز و عوامل بیرونی جز عوامل موثر بر ارتباط معلم و شاگرد محسوب می‌شوند که هر کدام از عوامل از چند مقوله تشکیل شده‌اند. ویژگی های معلم شامل(ویژگی شخصیتی معلم، نحوه برخورد و سبک ارتباطی، دانش و جایگاه علمی معلم، سبک کلاسداری معلم و انگیزه معلم)، ویژگی های دانش آموز شامل(ویژگی شخصیتی دانش آموز، وضعیت تحصیلی دانش آموز، مهارت های زندگی و پیوندجویی و نیاز پیوندجویی و تعلق) و عوامل بیرونی نیز شامل(خانواده، امکانات مدرسه و تامین نیازهای دانش آموز) می‌باشد.

اطلاعات مربوط به مقاله

کلید واژگان
ارتباط موثر، معلم، دانش‌آموز، پدیدارشناسانه

[۱]. دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری، مازندران، ایران maryamenayati30@gmail.com
[۲]. دانشجو کارشناسی ارشد رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، دانشگاه تهران، تهران، ایران ایمیل: Mohammadbagheridd19@gmail.com

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

مقدمه

امروزه در اغلب کشورها تعلیم و تربیت به عنوان صنعت رشد قلمداد میشود .در عصرما قدرت و توانایی بالقوه تعلیم و تربیت جهت ترقی و پیشرفت ،آشکار شده است.کشتورهایی که آگاهانه، تعلیم و تربیت را به خدمت گرفته اند موفق شده اند در رسیدن به هدف های خود این قدرت را بالفعل سازند و تغییرات مطلوب را درعرصه های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به وجود آورند .البته هدف کلی تعلیم و تربیت در هرجامعه این است که افراد آن طبق الگو ، اعتقادات ، ارزش های فرهنگی ، دینی ، اجتماعی و سیاسی جامعه بار آمده ،به اعضای مفید و شایسته مبدل شوند(سلطانی فلاح، باقری دادوکلایی،۱۴۰۱). حال پرسش بنیادینی که در این قسمت به وجود می‌آید این است که عنصر موثری که می‌تواند در نظام تعلیم و تربیت افراد را به طور موثر و به اعضای شایسته مبدل کند کدام است؟ تعلیم و تربیت کاری وقت‌گیر، پرثمر و درعین حال دشوار است که در آن معلمان که نقطه آغاز هر تحول آموزشی و پرورشی‌اند، بیشترین و برترین نقش را برعهده دارند. عهده‌دار بودن این نقش معلم ایجاب می‌کند که گروه‌های مختلفی از افراد رفتار و عملکرد او در محیط آموزشی را قضاوت کنند، از جمله این گروه‌ها می‌توان مسئولان منطقه مدیران والدین و دانش آموزان را نام برد کرد در این میان دانش آموزان به دلیل حضور مستقیم در موقعیت آموزشی ارتباط نزدیک‌تری نسبت به سایر عوامل قضاوت کننده و معلمان دارند و نوع نگرش آنها تاثیر فراوانی بر فرایند یادگیری دارد(عبدی زرین، علیاری،۱۳۹۹). مدرسه، اولین محیط اجتماعی بعد از خانه است که کودک وارد آن میشود و بسیاری از مهارت های روانی، ارزشها، هیجانات و باورهای کودک در مدرسه ساخته میشود. عوامل مختلفی وجود دارد که باعث میشود دانش آموز جذب مدرسه شده و یا از آن طرد شود .معلم به عنوان نیروی درجه اول مدرسه می‌تواند نقش پر رنگی در رابطه با جذب و طرد دانش آموز داشته باشد. معلم ودانش‌آموز، حداقل یک چهارم از زمان روزانهٔ خود را در مدرسه می گذرانند و برقراری ارتباط مؤثر بین آنها باعث بهبود احساسشان نسبت به رویدادها و فرایندهای مرتبط با مدرسه و تحول کیفیت آموزش و یادگیری می‌شود(لاری و همکاران،۱۳۹۸). زمانی که معلم یک رابطه با کیفیت و سازنده با دانش آموز خود برقرار کند، این توانایی را خواهد داشت تا در رابطه با رویکردهای یادگیری شاگردانش و انگیزه آنان به دست آورد .روابط معلم دانش آموز اینگونه می تواند نگرش خاصی به ، دانش‌آموزان در مورد محیط مدرسه دهد و رفتار آنها را در موقعیت های اجتماعی پیش بینی کند . دانش آموزانی که روابط توأم با صمیمیت را در رابطه با معلم خود تجربه میکنند، از مدرسه بیشتر لذت میبرند و رابطه مطلوبی با همسالان دارند. حیدری لقب و همکاران(۱۴۰۰) معتقدند که بدون ایجاد یک رابطهٔ خوب و اثرگذار، یادگیرندگان ممکن است در برابر قوانین و رویه‌ها مقاومت کنند و پیامدهای ناگوار انضباطی را متحمل شوند. رابطهٔ با کیفیت معلم –دانش‌آموز از یادگیری بلندمدت دانش‌آموز حمایت می کند. ابعاد رابطهٔ باکیفیت معلم –دانش‌آموز، اعتماد یا حمایت ، ارتباط و از خودبیگانگی می‌باشد. همچنین الیویر و آرچامبولت(۲۰۱۷) اعتقاد دارند که توانایی معلمان در ایجاد رابطه مثبت و حرفه‌ای با دانش‌آموزان احتمال موفقیت آنان را در مدرسه و زندگی آیندشان تضمین می‌کند. ایجاد ارتباط معقول و منطقی معلم و دانش‌آموز در شبکه و سیستم ارتباطی مدرسه، ضرورت اجتناب ناپذیری است که موجب موفقیت آن در امر تعلیم و تربیت میشود(آزاده و محمدی،۱۳۹۹). دانشآموزان نه تنها تجربه‌های کافی برای شناخت و تشخیص مصالح بلندمدت خود را ندارند، از نظر ساده‌اندیشی و صاف و زلال بودن قلب و اندیشه خود،تحت تأثیر رفتار و روابط افراد اهم از رفتار باطنی و خالصانه و رفتار ظاهری قرار میگیرند. این تأثیر آنقدر زیاد است که با قاطعیت میتوان گفت، مدیران و معلمان نمیتوانند بدون تأثیر مثبتی که از طریق رفتار و روابط خود بر دانش‌آموزان میگذارند، در تغییر رفتار یا تعلیم و تربیت آنها موفق شوند. مطابق نظر کوین(۲۰۱۹) روابط معلم–دانش آموز یکی از قوی ترین عناصر محیط یادگیری است .روابط معلم–دانشآموز پایههای بافت اجتماعی را که در آن یادگیری اتفاق میافتد را شکل میدهد و عامل اصلی است که بر توسعه دانش‌آموزان، درگیری در مدرسه و انگیزه تحصیلی آنها تأثیر میگذارد. پژوهش‌های بسیاری بر اهمیت رابطه معلم و شاگرد تاکید کرده‌اند از جمله حسینی مقدم(۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان بررسی جایگاه معلم در شکل‌گیری تربیت اسلامی دانش اموزان به این نتیجه رسیده است که نقش مهم در تربیت دانش آموزان بر هیچ کس پوشیده نیست .ارتباط نزدیک بین معلم و دانش آموز و نفوذی که معلم بر دانش آموز دارد نقش مهمی در سلامت فکری و روانی وی دارد .معلم الگوی خوبی برای دانش اموز است و سعی م یکند مانند او رفتار نماید .معلم فقط یک آموزگار نیست بلکه مه متر از آن، یک مربی و یک الگوی با نفوذ است .یک معلم خوب که با رفتار و گفتار پسندید هاش دانش آموزان را خوب پرورش م یدهد، بزرگترین خدمت را نسبت به اجتماع خود انجام م یدهد و به عکس یک معلم بد اخلاق و بد رفتار و منحرف که با رفتار بد خود، دانش آموزان را به انحراف و تباهی می‌کشاند. آزاده و محمدی(۱۳۹۹) در

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

پژوهشی تحت عنوان شناسایی مسائل روابط معلم–دانش‌آموز از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی :یک مطالعه پدیدارشناسی به این نتیجه رسیده‌اند که از دیدگاه معلمان مدیریت کلاس درس (تبعیض بین دانش آموزان، نحوه اداره کلاس درس، سبکهای تدریس معلم، توجه معلم به دانش آموز، وجود فاصله بین معلم و دانش آموزان)، فضای فیزیکی و آموزشی (مناسب نبودن منابع آموزشی، فضای فیزیکی نامناسب کلاس درس)، مسائل فردی دانش آموزان(انگیزه پایین دانش آموزان، اعتماد به نفس پایین دانش آموزان)، نظام کلی آموزشی (مسائل مربوط به نظام آموزشی)، مسائل مربوط به والدین (روابط مدرسه و خانواده، عدم آگاهی والدین از فرایند صحیح آموزش، پیش داوری های والدین از معلم و مدرسه) و مسائل مربوط به معلم و کادر مدرسه (کمبود دانش و تجربه معلم، مسائل فردی معلم، عدم هماهنگی معلم و کادر مدرسه) به عنوان مؤلفه های مسائل روابط معلم–دانش آموز شناسایی شدند. آریاپوران و اعتمادی زاده(۱۳۹۹) در مقاله ای تحت عنوان رابطهٔ مدیریت کلاس مبتنی بر یادگیری اجتماعی– هیجانی و تعامل معلم– دانش آموز با سواد هیجانی دانش آموزان ابتدایی به این نتیجه دست یافته اند که رابطهٔ مثبتی مدیریت کلاس مبتنی بر یادگیری اجتماعی –هیجانی و ابعاد آن با سواد هیجانی بود. همچنین بین نزدیکی معلم–دانشآموز با سواد هیجانی رابطهٔ مثبت و بین تعارض معلم–دانش آموز با سواد هیجانی رابطهٔ منفی وجود داشت .براساس نتایج رگرسیون سهم مدیریت کلاس مبتنی بر یادگیری اجتماعی–هیجانی و نزدیکی معلم–دانش‌آموز در پیش‌بینی سواد هیجانی مثبت و معنی‌دار بوده است .با توجه به یافته ها پیشنهاد میشود که مدیریت کلاس مبتنی بر یادگیری اجتماعی – هیجانی به معلمان آموزش داده شود و ارتباط معلم–دانش آموز نیز در برنامه های ضمن خدمت معلمان گنجانده شود. نتایج پژوهش شفیعی و همکاران(۱۳۹۹) تحت عنوان تاثیر ارتباط معلم با دانش آموزان در کمرویی دانش آموزان ابتدایی حاکی از آن است که ارزیابی مثبت معلم از سوی دانش آموز، وی را به اشتیاق بیشتر جهت حضور در مدرسه و برقراری ارتباط با معلم رهنمون می سازد اما در صورتی که دانش آموز معلم خود را مثبت ارزیابی نکند، از برقراری ارتباط با معلم خود کناره گیری می کند که در نهایت موجب کمرویی وی می شود. لاری و همکاران(۱۳۹۸) در تحقیق خود مبنی بر ادراک معلمان از عوامل مؤثر بر ارتباط معلم دانش آموز: تحلیل پدیدارشناسی معتقدند که دیدگاه معلم دربارهٔ رفتارهای کلاسی و خصوصیات دانش آموز، که در ارتباط با او مؤثر است، مسیرهای کلاسی که برای ارتباط با دانش آموز قابل بهره بردار یاند، عوامل بیرون از دایرهٔ رابطهٔ معلم و دانش آموز، که بر ارتباط آ نها با یکدیگر اثر می گذارد، و ویژگی های خلقی، باورها و انگیزش معلم که در ارتباط او با دانش آموز مؤثرند، به دست آمد. این مؤلفه ها، دریافت ابعاد جامعی از دیدگاه معلم را پیرامون دغدغهٔ پژوهش ممکن ساخت. نتایج این مطالعه، تبیین کنندهٔ بسترهای ممکن برای مداخلهٔ مثبت در رابطهٔ معلم–دانش آموز است. با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته، هدف از پژوهش حاضر رویکرد پدیدارشناسانه عوامل موثر بر ارتباط معلم و دانش آموز از دیدگان معلمان می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کیفی و از نوع پدیدار شناسی هست روش پدیدار شناسی به بررسی تجربیات واقعی افراد می‌پردازد هدف نمونه‌گیری فهم پدیده‌ی مورد نظر است و از این رو نمونه گیری مبتنی بر هدف است در این پژوهش نمونه‌ی تحقیق معلمان با سابقه‌ی ۱۰ تا ۱۵ سال مشغول به کار در مدارس دولتی مقطع ابتدایی نایک شهرستان ساری بودند روش نمونه گیری در این تحقیق بر اساس معیارهای نظری و میزان روشنایی بخش احتمالی شان برای تحقیق انتخاب شدن در این روش انتخاب آگاهانه‌ی شرکت کننده‌های خاص توسط پژوهشگر است که اطلاعات جدیدی ارائه گردد زیرا افرادی که بیشترین اطلاعات در زمینه‌ی موضوع مورد مطالعه دارند برای پاسخگویی به سوالات انتخاب می‌شوند بر این اساس تعداد مشارکت‌کنندگان در پژوهش بر اساس اشباع نظری تعیین شده و به ۱۲ نفر رسید. مصاحبه شوندگان از ۲ جنس زن و مرد و با سابقه‌ی شغلی ۱۰ تا ۱۵ سال بودن روش گردآوری اطلاعات با توجه به اینکه سوالات مورد پژوهش تا حدی مشخص بودن مصاحبه‌ی نیمه ساختار یافته است که اصلی‌ترین روش جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش پدیدارشناسی می‌باشد زیرا موقعیتی را فراهم می‌کند تا شرکت کننده دیدگاه خود نسبت به دنیا را آن طور که تجربه کرده با استفاده از زبان و بیان خاص خود تشریح کند عید همکاران تحقیق مهمترین ملاک برای ایجاد اعتبار در تحقیقات کیفی ست پایان مصاحبه محقق بیانات گوینده را خلاصه و منعکس می‌کند تا از صحت و دقیق بودن نوشته‌ها مطمئن گردد و پیش نویس گزارش را هم به اشتراک می‌گذارد تا اگر لازم بود عباراتی اضافه حذف جایگزین شود. قبل از ارائه‌ی سوالات مصاحبه شوندگان در جریان موضوع اهداف پیامدها کاربرد نتایج پژوهش قرار گرفتند و سپس در حین پاسخ دادن آنها اظهاراتشان با اجازه‌ی خودشان ثبت و یادداشت برداری شد رویکرد استدلالی به

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

تحلیل و تفسیر داده‌ها در این بخش استقراری سیاسی بود ابتدا کدهای باز و جزئی مشخص شده و بر اساس روابطشان بـا هـم کـدهای محوری و کلی ایجاد شدند سپس کدهای باز که بعدا شناسایی شدن در زیر گروه کدهای محوری قرار گرفتن مدت زمـان مصـاحبه هـم بین ۲۰ تا ۳۰ دقیقه بوده است.

جامعه آماری این پژوهش همه معلمان مدارس دولتی مقطع ابتدایی آموزش و پرورش ناحیه یک ساری می‌باشد. نمونه گیری در این پژوهش تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه یافته است و در نهایت نمونه پژوهش، شامل ۱۲ معلم مقطع ابتدایی(۷ زن و ۵ مـرد) از مـدارس مختلف می‌باشند. در ضمن برای اطمینان از تجارب ارتباطی، معلمان با سابقه ۱۰ تا ۱۵ سال انتخاب شدند.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیتی شرکت‌کنندگان در پژوهش

کد معلم	جنسیت	سابقه تدریس	پایه تدریس
۱	زن	۱۰	سوم
۲	زن	۱۲	دوم
۳	زن	۱۱	اول
۴	زن	۱۴	چهارم
۵	زن	۱۵	ششم
۶	زن	۱۰	پنجم
۷	زن	۱۳	چهارم
۸	مرد	۱۴	ششم
۹	مرد	۱۰	سوم
۱۰	مرد	۱۲	اول
۱۱	مرد	۱۵	پنجم
۱۲	مرد	۱۱	دوم

یافته‌ها

سوال اول پژوهش: به نظر شما خصوصیات معلم تا چه اندازه در برقراری رابطه مطلوب معلم و دانش‌آموز نقش دارد؟

بر اساس تحلیل نتایج مصاحبه‌های بدست آمده از معلمان در ارتباط با تاثیر ویژگی‌های معلم در برقراری ارتباط مطلوب بـین معلـم و دانش‌آموز، شامل پنج کد محوری ویژگی‌های شخصیتی معلم، نحوه برخورد معلم، دانش معلم، سبک کلاسداری و انگیزه معلـم اسـت. در جدول۲ شاخص های بیانگر هر یک از این عوامل ارائه شده‌اند.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

جدول۲. شناسایی عوامل مربوط به تأثیر خصوصیات معلم در برقراری رابطه مطلوب

عامل	کدمحوری	کدباز
تاثیر ویژگی‌های معلم بر ایجاد رابطه مطلوب	ویژگی‌های شخصیتی معلم	معلم اعتماد به نفس بالایی دارد و احساس حقارت یا برتر بودن ندارد.
		معلم عزت نفس بالایی دارد و نسبت به خودش سخت گیر نیست.
		معلم تاب آوری و آستانه تحمل بالایی دارد.
		معلم نشانه‌های افسردگی و اضطراب ندارد.
		معلم کنترل تکانه ضعیفی ندارد و هیجانات خود را مدیریت می‌کند.
		معلم مسئولیت پذیر است.
		معلم در برابر استرس آسیب پذیر نیست.
		معلم بیماری جسمی و روانی ندارد.
		معلم معطوف به بیرون و برون گراست
		معلم انعطاف‌پذیری شناختی دارد.
		معلم تجربه‌پذیر است.
		معلم مثبت اندیش است و سطح امیدواری بالایی دارد.
		معلم پرانرژی و هیجان خواه است.
		معلم صبور، مهربان و متواضع است.
		معلم سازگاری اجتماعی بالایی دارد.
		معلم انگیزش پیشرفت بالایی دارد.
		معلم توانایی حل مساله دارد.
		معلم مهارت حل تعارض را می‌داند و در عمل به کار می‌برد.
		معلم خشم خود را کنترل می‌کند.
		معلم قاطع است و توانایی ابراز وجود دارد.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

نحوه برخورد و سبک ارتباطی معلم	معلم با دانش آموز رفتار صمیمی دارد
	معلم دانش آموز را قضاوت نمی‌کند.
	معلم به دانش آموز توهین نمی کند و او را مورد تمسخر قرار نمی‌دهد.
	معلم دانش آموز را تهدید نمی کند و او را با همکلاسی هایش مقایسه نمی‌کند
	معلم به دانش آموز اجازه ابراز وجود و اظهار نظر و بیان نیازها و احساسات را می دهد.
	معلم وقت لازم را برای شنیدن مشکلات دانش آموزان و پاسخگویی به آنها می‌گذارد.
	معلم نسبت به نیازهای روحی و روانی دانش آموزان بی تفاوت نیست.
	معلم شنونده خوبی است و هنر گفتن و شنیدن را داراست.
	معلم از دستور دادن های افراطی و نصیحت کردن های زیاد پرهیز می‌کند.
	معلم مدام از دانش آموز انتقاد نمی‌کند و به او برچسب نمی‌زند.
	معلم برای احساسات دانش آموز ارزش قائل است.
	معلم به دانش آموز توجه می‌کند.
	معلم به حریم شخصی دانش آموز احترام می‌گذارد.
	معلم پرخاشگری نمی‌کند.
	معلم خواسته ها و حد و مرزها را به صورت شفاف برای دانش آموزان بیان می‌کند.
	معلم به دانش‌آموز احترام می‌گذارد.
	معلم از حل مسائل و مشکلات دانش‌آموز، اجتناب نمی‌کند.
	معلم سلطه گر نیست.
	معلم در رابطه با دانش‌آموز، صداقت، عشق و همدلی دارد.
	معلم شروع کننده ارتباط است.
	معلم فضای روانی امنی را ایجاد می‌کند و اضطراب و رقابت را در کلاس حذف می کند.
دانش و جایگاه علمی	رشته تحصیلی با شغلش مرتبط است و معلم تخصص و دانش کافی از زمینه علمی و روانشناسی دارد.
	معلم دانش آموز را در فرایند تدریس سهیم می‌کند و مشارکت می دهد.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

	معلم	
		معلم تسلط کافی در تدریس دارد و تکالیف سنگین و زیادی به دانش‌آموزان نمی‌دهد.
		معلم تمایزی بین دانش آموز قوی و ضعیف قائل نمی‌شود.
		معلم دانش و تمایل لازم را جهت استفاده از فناوری و روش های نوین آموزشی در کلاس را دارد.
		معلم در مقابل سوالاتی که برای دانش آموزان پیش می‌آید پاسخ لازم را می‌دهد.
		معلم انگیزش لازم را جهت یادگیری و پیشرفت در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند.
		معلم موجب ایجاد ترس از شکست و سرخوردگی در دانش‌آموزان نمی‌شود.
		معلم مشوق های لازم را برای افزایش انگیزه به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد.
		معلم مطالب درسی را به صورت مبهم برای دانش‌آموزان بیان نمی‌کند.
		معلم نمره محور نیست و به رشد توانایی علمی دانش آموز توجه می کند.
		معلم از طریق قصه گویی، بازیهای هدفمند به چاش کشیدن دانش آموز و روش های پرسشگری، محتوای درس را جذاب می‌کند.
		معلم از بازدیدهای علمی و عملی در کنار محتوای آموزشی استفاده می‌کند.
	انگیزه معلم	هدف معلم از تدریس و حضور در مدرسه، رفع تکلیف و صرفاً تامین نیازهای مالی‌اش نیست.
		معلم از آموزش دادن و حضور در کلاس لذت می‌برد.
		حضور در مدرسه برای معلم خوشایند است.
		جمعیت دانش‌آموزان نسبت به فضای کلاس زیاد نیست.
		رنگ آمیزی مناسب فضای کلاس و مدرسه
		عدم کمبود امکانات آموزشی و تربیتی
		معلم دغدغه تامین نیازهای اولیه و مالی خودش را ندارد
		معلم در مدرسه احساس امنیت روانی دارد.
		معلم از طرف اولیا و کادر مدرسه مورد حمایت عاطفی و توجه قرار می‌گیرد.
		ارتباط با دانش‌آموزان و همکاران برای معلم لذت بخش است.
		حداقل نیازهای معلم ارضا شده است.
	سبک کلاسداری معلم	معلم از اهداف اشتباه دانش‌آموز و رفتارهایش آگاه است.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

		معلم وارد عرصه کشمکش قدرت با دانش‌آموز نمی‌شود و او را کنترل نمی‌کند.
		معلم از روش‌های تنبیهی برای کاهش یا حذف رفتارهای نامطلوب دانش‌آموزان استفاده نمی‌کند.
		معلم برای همه دانش‌آموزان حقوق یکسان و برابر قائل است.
		معلم اجازه بیان دیدگاه و افکار و احساسات را به دانش‌آموز می‌دهد و با مشارکت دانش‌آموزان قوانین کلاس را مشخص می‌کند.
		معلم از سلاح زور و قدرت برای کنترل کلاس استفاده نمی‌کند.
		معلم دانش‌آموز را همانگونه که هست می‌پذیرد و او را بدون قید و شرط دوست دارد.
		معلم به علائق دانش‌آموزان توجه می‌کند.
		معلم پیامدهای عدم اجرای قوانین را برای دانش‌آموزان توضیح می‌دهد و در اجرای آنها ثبات دارد.
		معلم به دانش‌آموز احترام می‌گذارد.
		معلم با دانش‌آموز در برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، اجرا و شرکت در فعالیت‌های روزمره اتحاد دارد.
		وظیفه و مسئولیت معلم، جهت‌دهی به دانش‌آموزان است.
		معلم مهربان و قاطع است.
		معلم مقتدر است نه مستبد و سهل‌گیر
		معلم منعطف است اما اجازه بی نظمی و هرج و مرج را به دانش‌آموزان نمی‌دهد.
		معلم راهنمایی می‌کند، دلگرمی می‌دهد، موفقیت دانش‌آموز را تشویق می‌کند، انگیزه می‌دهد، صدای دوستانه دارد و به او کمک می‌کند.
		معلم رهبر است نه رئیس.

در ادامه به منظور سندسازی کد گذاری‌های باز و محوری به مواردی از صحبت‌ها بیانات نگرش‌ها و دیدگاه‌های مشارکت کنندگان پرداخته شده است.

اطلاع رسان کد۱: معلم نه احساس بی‌کفایتی داره و نه اینکه خودش ر از دانش آموزان برتر میداند و و حس رضایت دارد در ضمن به توانایی‌های خودش در تدریس و ایجاد رابطه‌ی موثر با دانش‌آموز باور دارد و تخصص علمی و عملی لازم را در دانش در آموزش و تربیت بچه‌ها دارد.

اطلاع رسان کد۴: اخلاق خیلی مهمه معلم باید مهربان باشد و اگر از دست دانش‌آموز ناراحت شد پرخاشگری نکند و بتواند هیجانات خودش را مدیریت کند.

اطلاع رسان کد۷ : معلم باید برون‌گرا باشد و ارتباط با دیگران برایش خوشایند باشد و علاقه‌مند به حضور در جمع بچه‌ها باشد.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

اطلاع رسان کد۳: معلم نباید انتظار داشته باشد که همه‌ی خواسته‌هایش بدون چون و چرا اجرا بشود و سرسختانه اصرار بـه اطاعـت دانش آموزان داشته باشد بلکه باید جاهایی کوتاه بیاید و مرتب باشد نقش معلم در کلاس باید رهبری باشد نه ریاست.

اطلاع رسان کد۹: معلم اول باید خودش مهارت‌های زندگی مثل حل تعارض، کنترل خشم، حل مسئله، قاطعیت، ارتباط موثر را بلـد باشد و بعد به دانش‌آموزان یاد بدهد.

اطلاع رسان کد۱: معلم باید اول خودش را کامل بشناسد بداند که چه چیزهایی او را ناراحت، عصبانی، خوشحال یا با انرژی می‌کند و بعد دانش‌آموز خودش را بشناسد تا بتواند با او رابطه برقرار کند.

اطلاع رسانی کد۲: معلم باید بتواند بدرفتاری‌های دانش آموز را تحمل کند و برای کـم کـردن و رفـع آنهـا صـبور باشـد و در برابـر مشکلات تاب بیاورد تا بتواند مسائل و مشکلات را حل کند.

اطلاع رسان کد۱۱: معلم باید بداند که همه‌ی دانش‌آموزان شبیه هم نیستند و ویژگی‌ها و شخصیت و خصوصـیات رفتـاری خـاص خودشان را دارند تا بتواند خودش را با آنها سازگار کند وفق بدهد و دچار قضاوت سوگیری ذهنی نشود.

اطلاع رسان کد۱۰: اگر معلم از بیماری جسمی یا مشکلات روانشناختی رنج می‌برد باید خودش را درمـان کنـد تـا انـرژی جسـمانی روانی و سازگاری بالایی داشته باشد و بتواند رابطه‌ی شادابی با دانش آموز برقرار کند.

اطلاع رسان کد۶: معلم باید خودش را در قبال دانش‌آموز مسئول و متعهد بداند و برای آموزش و تربیت بچه‌ها در حد توانش وقت و انرژی صرف کند و قاطعیت داشته باشد و سهل‌گیر و بی توجه نباشد.

اطلاع رسان کد۵: معلم باید امیدوار به ایجاد تغییرات و بهبود مشکلات و رفع ضعف‌های دانش‌آموز باشد و در کنار آنها نقـاط قـدرت دانش آموز و نادیده نگیرد درست است که نیازهای مالی معلم‌ها باید تامین شود اما هدف اصلی معلم صرفا تمین نیازهای مـالی نیسـت و انگیزه‌اش از تدریس و حضور در مدرسه میل رقابت درونی است.

اطلاع رسان کد ۸: معلم باید به دانش آموزان احترام بگذارد و بداند که آنها حقوقی دارند و اجازه‌ی ابراز نظر را بـه آنهـا بدهـد و بـا مشارکت بچه‌ها کلاس را اداره کند و از مشوق‌های لازم برای ایجاد انگیزه استفاده کند. معلم از رفتارهـای مخـرب مثـل مقایسـه کـردن، تهدید کردن و تنبیه کردن و سرزنش کردن، قضاوت کردن، تحقیر کردن استفاده نمی‌کند و فضای امنی را در کلاس برای دانش آمـوزان فراهم می‌کند.

اطلاع رسان کد۱۲: معلمی که حداقل نیازهای اولیه‌اش تامین شود و درگیری ذهنی برای او رفع شده باشد با خیال راحت در کلـاس حضور پیدا می‌کند. معلم هم نیاز به توجه و محبت و عشق و احترام دارد که اگر این نیازها در مدرسه بـرآورده شـود احسـاس خشـنودی می‌کند و می‌تواند ارتباط خوبی را با بچه‌ها برقرار کند. برخورد کادر مدرسه، اولیا، فضای کلاس و امکانات هم در روحیه‌ی معلم تاثیرگـذار است.

سوال دوم پژوهش به نظر شما خصوصیات دانش‌آموز تا چه اندازه در برقراری مطلوب معلم شاگرد نقش دارد؟ بر اساس نتایج تحلیل مصاحبه‌هایی که به دست آمده از معلمان در ارتباط با تاثیر خصوصیات دانش آموزان در ایجاد ارتباط مطلوب معلم شاگرد نتـایج بدسـت آمده شامل ۴ کد محوری سبک شخصیتی دانش‌آموز، مهارت‌های دانش‌آمو،ز وضعیت تحصیلی دانش‌آموز و حسن تعلق خاطر دانش آموز هست. در جدول ۳ شاخص‌های بیانگر هر یک از این عوامل ارائه شدند.

جدول ۳. شناسایی عوامل مربوط به تاثیر خصوصیات دانش‌آموز در برقراری ارتباط مطلوب

عامل	کد محوری	کدهای باز
		اعتماد به نفس بالای دانش‌آموز
		سلامت روان و عدم ابتلا به اختلالات روانشناختی

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

نقش ویژگی‌های دانش‌آموزان بر	سبک شخصیتی دانش‌آموز	سازگاری اجتماعی بالا و توافق پذیری
		برون‌گرایی
		انعطاف پذیری شناختی بالا
		وجود حس تعلق و پیوندجویی به معلم و مدرسه
		عزت نفس بالا
		وجود حس نوع دوستی و همدلی و صبر و گذشت
	مهارت‌های زندگی و اجتماعی	وجود ویژگی‌هایی از قبیل مسئولیت پذیری، تعهدگرایی و میل به پیشرفت
		مهربان بودن
		گرم و پذیرا بودن در قبال دیگران
		تجربه پذیر بودن
		عدم وجود اهمال کاری و راحت طلبی
		علاقه مندی به برقراری ارتباط با دیگران
		نداشتن مشکلات خواب و بیماری جسمانی
		دارا بودن مهارت ارتباط موثر و هنر گفتن و شنیدن
		مهارت حل تعارض
		مهارت خودآگاهی و شناخت ویژگی‌ها، استعدادها، توانمندی‌ها و نقاط ضعف و احساسات و هیجانات خود
		داشتن مهارت نه گفتن و توانایی نه شنیدن
		مهارت ابراز وجود و قاطعیت و جراتمندی
		داشتن مهارت کنترل خشم و حل مساله
		تاب آوری بالا
		اعتماد به نفس و باور به خود
		عدم وجود کمرویی و اضطراب
		نداشتن افکار منفی از قبیل خودکم بینی، بی ارزشی
		مهارت و توانمندی در ایجاد، تداوم و حفظ رابطه با معلم و دیگران

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

ایجاد رابطه مطلوب		روحیه گذشت و بخشش
	وضعیت تحصیلی دانش‌آموز و انگیزش پیشرفت	عزت بالا و پیشرفت تحصیلی
		عدم تجربه شکست تحصیلی
		عدم وجود اختلال یادگیری
		وجود استعداد کافی در زمینه یادگیری دروس
		تنبل بودن دانش‌آموز در انجام تکالیف
		داشتن هدف و برنامه ریزی تحصیلی
		علاقه‌مند بودن به تحصیل و یادگیری
		داشتن تجارب مثبت و موفقیت‌های تحصیلی
		وجود انگیزه پیشرفت تحصیلی
		داشتن انگیزه موفقیت
		داشتن احساس خودکارآمدی تحصیلی
		ارزش قائل‌شدن برای یادگیری
	پیوند جویی و احساس تعلق خاطر	تمایل حرف زدن با معلم
		احساساتش را ابراز می‌کند و در غیاب معلم اظهار دلتنگی می‌کند.
		در کارهایش از معلم راهنمایی و کمک می‌گیرد.
		معلم را الگو و سرمشق خود قرار می‌دهد.
		ارتباط کلامی و چشمی بیشتری با معلم دارد
		تمایل دارد نزدیک معلم باشد.
		رفتارهایی را انجام می‌دهد که توجه معلم را به خودش جلب کند.
		از تشویق و توجه معلم لذت می‌برد.
		از قوانین کلاس پیروی می‌کند.
		در مناسبت‌هایی مانند روز معلم برای معلم تدارک می‌بینند.

اطلاع‌رسان کد ۱: دانش‌آموزانی که برای خودشان ارزش قائل هستند و به توانایی‌های خودشان باور دارند و احساس خودکم‌بینی ندارند علاقهٔ بیشتری به برقراری رابطه با معلم و همکلاسی‌های خودشون دارند.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

اطلاع‌رسان کد ۲: دانش‌آموزی که مبتلا به اختلال سلوک نافرمانی مقابله جویانه بیش فعالی اضطراب اجتماعی افسردگی باشد توانایی برقراری رابطه‌ی موثر با معلم و دیگران را ندارد.

اطلاع‌رسان کد ۳ : دانش آموزانی که تیپ شخصیتی برونگرا دارند علاقه‌ی بیشتری به ارتباط با دیگران دارند و گرم هستند و معلم هم ترغیب می‌شود که به او توجه کند.

اطلاع‌رسان کد ۴ : دانش‌آموزانی که مهربان منعطف معاشرتی و صبور هستند و توانایی‌های همدلی و همدردی با دیگران را دارند رابطه‌ی مثبت‌تری را با معلم تجربه می‌کنند.

اطلاع‌رسانی ۵: دانش آموزانی که لجباز سمج اهل قدرت یک دنده و سرسخت نیستند راحت‌تر با معلم کنار می‌آیند.

اطلاع‌رسان کد ۶ : دانش آموزانی که دارای تصویر ذهنی مثبتی از معلم هستند و تجارب خوشایندی را با معلمان قبلی خود داشتند تعامل بهتری با معلم دارند

اطلاع‌رسان کد۷: دانش‌آموزانی که مهارت ارتباط موثر حل تعارض قاطعیت و ابراز وجود و خودآگاهی را یاد گرفتند و در عمل به کار می‌گیرند رابطه‌ی بهتری را برقرار می‌کنند.

اطلاع‌رسان کد ۸ : دانش‌آموزانی که همرو و خجالتی نیستن به افکار در رابطه با نظر و قضاوت دیگران در مورد خودشان ندارند و برای خودشان و معلم ارزش و احترام قائلند رابطه‌ی خوبی را با معلم و همکلاسی‌هاش دارند.

اطلاع‌رسان کد۹: وضعیت تحصیلی خوب و مناسب دانش آموز می‌تواند حس خوبی را در او ایجاد کند و روی اخلاق و رفتارش هم تاثیر مثبتی بزارد.

اطلاع‌رسان کد۱۰: دانش آموزانی که انگیزه‌ی پیشرفت تحصیلی بالایی دارند و مشکلات یادگیری کمتری دارند و یادگیری و موفقیت در ایشان برایشان ارزشمند است برای معلم احترام بیشتری قائل هستند حرف شنوی بیشتری نیز از او دارند و علاقه‌مند به ارتباط معلم هستند.

اطلاع‌رسان کد ۱۱ : دانش‌آموزانی که معلمان‌شان را دوست دارند احساس تعلق خاطر به مدرسه و معلم دارند هر کاری ر انجام می‌دهند توجه معلم را جلب کنند و او را الگو و سر مشق خود قرار می‌دهند و دوست دارند به او نزدیک شوند.

اطلاع‌رسان کد ۱۲ : سطح درس بالای دانش‌آموز رعایت نظافت شخصی مرتب بودن رعایت نظم و مقررات توجه معلم را جذب می‌کند.

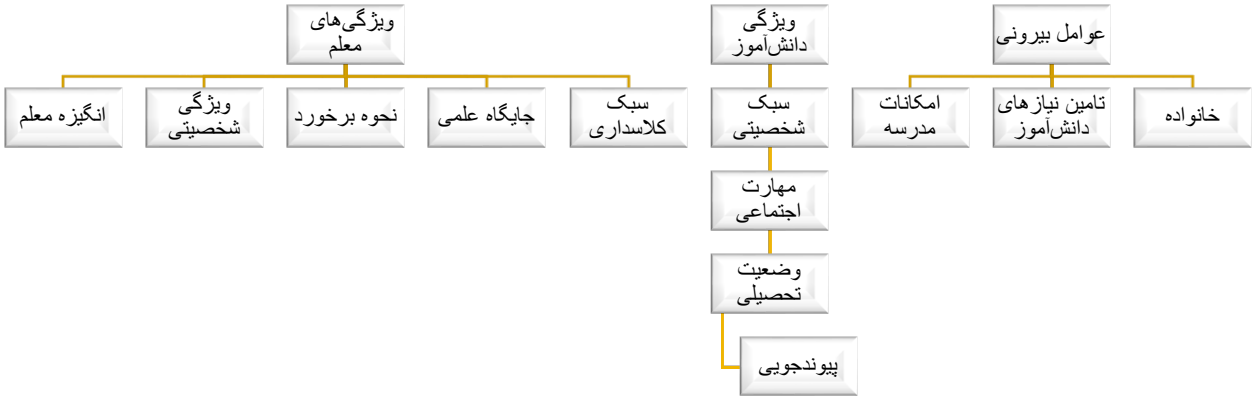
جدول۴. شناسایی عوامل بیرونی تاثیرگذار بر رابطه مطلوب معلم و شاگرد

عامل	کدهای محوری	کدهای باز
		توجه به نیاز آزادی، امنیت، تفریح، قدرت و خود شکوفایی دانش‌آموز
		دادن آزادی‌های مجاز به دانش‌آموز
		فراهم نمودن فرصت‌هایی جهت تفریح و شادی بچه‌ها
		توجه به استعدادها و توانمندی های دانش آموزان
		تامین امنیت فیزیکی و روانی دانش آموزان
		ارضای نیازهای علمی و تربیتی دانش

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

عوامل بیرونی موثر بر ارتباط معلم و شاگرد	تامین نیازهای دانش‌آموز	آموزان
	امکانات و فضای مدرسه	امکانات کلاس مدرسه
		زیبا بودن فضای مدرسه
		جو آرام و شاد در مدرسه
		تعامل مدیر و معاون با معلم
		تعامل مثبت بین معلمان مدرسه
		تعداد دانش آموزان کلاس
		مساحت کلاس
		همکاری و مشارکت کادر مدرسه با معلم
		ایجاد امنیت روانی مدرسه
		عدم ایجاد حس رقابت بین معلمان توسط مدیر مدرسه
	خانواده	رابطه خانواده با معلم
		مسئولیت‌پذیری خانواده نسبت به دانش‌آموزان
		همکاری اولیا با معلم
		جایگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده
		میزان تحصیلات والدین
		وجود احترام متقابل بین اولیا و معلم
		عدم وجود آسیب های اجتماعی از قبیل اعتیاد، بیکاری، فقر و ...
		درک کردن معلم و مشکلات و مسائل شخصی او توسط اولیا
		ارضای نیازهای فیزیولوژیکی و عاطفی دانش‌آموز در خانواده
		محدوده سنی اولیا

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

نمودار ۱. عوامل مؤثر بر رابطه مطلوب معلم و شاگرد

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل موثر بر ارتباط معلم و دانش آموز از دیدگاه معلمان طبق رویکرد پدیدارشناسانه می‌باشد. یافته‌های پژوهش بدین صورت می‌باشد که سه عامل ویژگی‌های معلم، ویژگی‌های دانش آموز و عوامل بیرونی بر رابطه معلم و دانش‌آموز اثرگذار می‌باشد. در جدول شماره ۲ که مربوط به ویژگی‌های معلم می‌باشد ۸۳ کد باز و ۵ کد محوری شامل ویژگی شخصیتی معلم، نحوه برخورد و سبک ارتباطی، دانش و جایگاه علمی معلم، سبک کلاسداری معلم و انگیزه معلم است. در جدول شماره۳ که مربوط به ویژگی‌های دانش آموزان است ۴۸ کدباز و ۴ کد محوری شامل ویژگی شخصیتی دانش آموز، وضعیت تحصیلی دانش آموز، مهارت های زندگی و پیوندجویی و نیاز پیوندجویی و تعلق می‌باشد و همچنین در جدول شماره۴ شاخص‌های مربوط به عوامل بیرونی است که شامل ۲۶ کد باز و ۳ کد محوری شامل خانواده، امکانات مدرسه و تامین نیازهای دانش آموز می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های لاری و همکاران(۱۳۹۸)، شفیعی و همکاران(۱۳۹۹)، آزاده و محمدی(۱۳۹۹) ، شیروانی شیری و همکاران(۱۳۹۸) و عبدی زرین و علیاری(۱۳۹۹) مشابه و با پژوهش‌های حیدری لقب و همکاران(۱۴۰۰)، حسینی مقدم(۱۴۰۰)، آریاپوران و اعتمادی‌زاده(۱۳۹۹) و میرهاشمی روته و شکری(۱۳۹۷) دارای نقاط افتراق می‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان گفت روابط معلم–دانش‌آموز یکی از قوی ترین عناصر محیط یادگیری است. روابط معلم–دانش‌آموز پایه‌های بافت اجتماعی را که در آن یادگیری اتفاق می‌افتد را شکل میدهد و عامل اصلی است که بر توسعه دانش‌آموزان، درگیری در مدرسه و انگیزه تحصیلی آنها تأثیر می‌گذارد. بسیاری از مطالعات مشخص کرده‌اند که ارتباط مثبت با معلمان رشد و پیشرفت دانش‌آموزان را ارتقا می‌بخشد. در مقابل، ارتباط منفی با معلمان از رشد و پیشرفت دانش‌آموزان ممانعت میکند. روابط معلم–دانش‌آموز نقطه ورودی منحصربه‌فردی برای مربیان و معلمان فراهم میکند تا محیط یادگیری و اجتماعی کلاس درس را بهبود بخشند. هنگامی که کودکان به محیط مدارس رسمی وارد می‌شوند، ارتباط با معلم پایه و اساسی برای انطباق موفقیت آمیز با محیط اجتماعی و تحصیلی می‌شود. مسلم است که چگونگی کیفیت ارتباط معلم و دانش‌آموز تا حد

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]

زیادی روی یادگیری او تأثیر میگذارد. به عنوان دانش‌آموز، وقتی معلمان خود را دوست میداشتیم یا به آنها عشق می‌ورزیدیم، در خواندن درس‌هایشان سعی و تلاش بیشتری می‌کردیم و بیشتر یاد می‌گرفتیم. این مهم است که دانش‌آموزان نظر مثبتی نسبت به معلمان‌شان داشته باشند، چرا که رهبری معلمان در کلاس درس اثر زیادی در ایجاد محیط آموزشی مؤثر دارد و کیفیت رفتار میان‌فردی معلم و ارتباط با دانش‌آموزان نشانه‌ای است از کیفیت رهبری در کلاس درس. معلمان همیشه به قدری مشغول تدریس هستند که فرصتی برای مشاهده جزئیات صعود و نزول درگیری دانش‌آموز ندارند. رفتار میان فردی معلم و خوب بودن او جنبه‌های مهم از محیط کلاس هستند. روابط نزدیک با معلم‌ها، رشد اجتماعی–عاطفی سالمی را به وجود می‌آورد و همچنین منجر به سازگاری با مدرسه و موفقیت در مدرسه می‌شود و روابط منفی منجر به نتایج نامطلوب از جمله مسائل رفتاری، تنفر از مدرسه، مسائل سازگاری می‌شوند.

منابع

سلطانی فلاح، امیرحسین، باقری دادوکلایی، محمد(۱۴۰۱). بررسی مبانی فلسفی تعلیم و تربیت در جزء سی قرآن کریم، *دو فصلنامه اندیشه‌های فلسفی و کلامی*، ۴(۱):۲۰۷–۲۳۹.

عبدی زرین، سهراب، علیاری، صابر(۱۳۹۹). تاثیر صمیمیت و بد رفتاری معلم بر اعتبار معلم، *فصلنامه راهبردهای نوین تربیت معلم*، ۶(۱۰): ۳۳–۶۱.

لاری، نرجس، حجازی، الهه،اژ ه‌ای،جواد، بهرام، جوکار(۱۳۹۹). ادراک معلمان از عوامل مؤثر بر ارتباط معلم دانش‌آموز: تحلیل پدیدارشناسی، *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۱۸(۷۰): ۵۲–۸۰.

حیدری لقب، طاهره، امین بیدختی، علی‌اکبر، طالع‌پسند، سیاوش(۱۴۰۰). اثر بخشی آموزش معلمان در مدیریت مؤثر کلاس درس بر پیامدهای انگیزشی و هیجانی :رابطهٔ معلم – شاگرد و هیجانات تحصیلی،*فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۷(۴) ۱۴۹–۱۶۶.

حسینی مقدم، معصومه السادات(۱۴۰۰). بررسی جایگاه معلم در شکل گیری تربیت اسلامی دانش اموزان، *فصلنامه پیشرفت‌های نوین در مدیریت آموزشی*، دوره۲، شماره۴: ۷۵–۸۶.

آزاده، سیدعطاالله، محمدی، رزگار(۱۳۹۹). شناسایی مسائل روابط معلم–دانش‌آموز از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی: یک مطالعه پدیدارشناسی، *فصلنامه علمی تدریس‌پژوهی*، سال۸، شماره۳: ۴۵–۷۴.

آریاپوران، سعید، اعتمادی زاده، هدایت‌الله(۱۳۹۹). رابطهٔ مدیریت کلاس مبتنی بر یادگیری اجتماعی –هیجانی و تعامل معلم– دانش‌آموز با سواد هیجانی دانش‌آموزان ابتدایی، *فصلنامه علمی تدریس پژوهی*، سال۸، شماره۱: ۵۹–۷۹.

شفیعی، صابر،خیرایی،حسین، بشیری، فریبا(۱۳۹۹). تاثیر ارتباط معلم با دانش آموزان در کمرویی دانش آموزان ابتدایی، *مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی*، سال۳، شماره۲۹: ۱۱۸–۱۲۷.

شیروانی شیری، علی، نوروزی، رضا علی، نعمت اللهی، سوسن(۱۳۹۸). تحلیلی بر مسأله رابطه بین فراگیر و معلم با تأکید بر رویکردهای نوین آموزشی، *فصلنامه آموزش پژوهی*، دوره۵، شماره۱۹: ۳۰–۴۷.

میرهاشمی روته، زهراسادات، شکری، امید(۱۳۹۷). رابطهٔ باورهای خودکارآمدی ادراک‌شده و تعامل معلم دانش‌آموز :نقش واسطه‌ای هیجانات معلم، *پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، سال ۶، شماره۳: ۳۷–۵۲.

Olivier, E., Archambault, I. (2017). Hyperactivity, inattention, and student engagement: The protective role of relationships with teachers and peers *Learning and Individual Differences*, 59 (2): 86-95

Kevin, F. M., Van Bergen, P. (2019): Attributions and emotional competence: why some teachers experience close relationships with disruptive students (and others don't), Teachers and Teaching.*Journal of Teachers and Teaching,*25(4): 334-357.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-10-30]